

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Waarom stemmen we eigenlijk nog? een verloren representatieve democratie

Pinna, S.

Citation

Pinna, S. (2021). Waarom stemmen we eigenlijk nog?: een verloren representatieve democratie. *Bestuurskundige Berichten*, 36(1), 20-21. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3212645>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3212645>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Waarom stemmen we eigenlijk nog?

Een verloren representatieve democratie

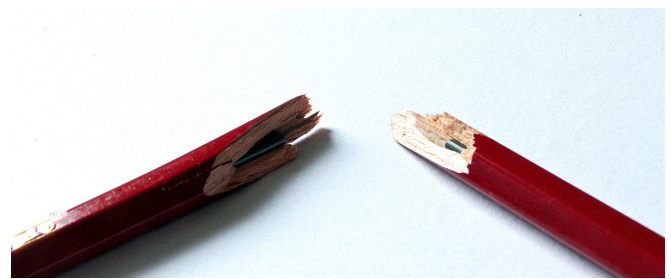
Meer dan 2500 jaar geleden begon in Athene een radicaal ander bestuursstelsel: de democratie. De Nederlandse democratie is daarop gebaseerd, maar toch is een deel van de Atheense democratie gaandeweg verloren gegaan, namelijk het willekeurig loten van burgers als volksvertegenwoordigers. Het rood inkleuren van een bolletje om een carrièrepoliticus – die zich veelal niet aan zijn beloften houdt – vier jaar lang de koers van het land te laten bepalen, is immers niet bepaald de ideale vorm van een representatieve democratie. Doorsnee-burgers die via loting het voor het zeggen krijgen is dat wel, volgens veel politicologen en filosofen. Met de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 om de hoek is het goed dat we ons niet alleen afvragen op welke partij we stemmen, maar ook wáárom we eigenlijk stemmen. Is het beruchte rode potlood nog intact? Dit is een zoektocht naar onze verloren representatieve democratie.

Door: Sebastiano Pinna

Verkiezingskoorts

Om te stellen dat we iets moeten veranderen is het noodzaak eerst te beschrijven wat het probleem is. Dat is niet moeilijk gebleken. Minder dan 60% van de Nederlanders heeft vertrouwen in het nationale parlement en maar 45% heeft vertrouwen in het Europees Parlement. Ten tweede, stijgt de belangstelling in de politiek, terwijl het vertrouwen erin afneemt. Op basis hiervan kan men zich afvragen of de wens van de burger nog wel aansluit bij wat de politicus doet.¹ Ten derde vertegenwoordigen nog maar weinig instituten het volk: de opkomstcijfers van de verschillende verkiezingen dalen gestaag. Ten derde, controleert het parlement de regering niet voldoende, omwille van “belangen van de partijtop”, zo stelt ook Pieter Omtzigt (CDA). Ten vierde merk ik een algeheel probleem op: toenemend hokjesdenken met polarisatie als gevolg. Als je niet rechts bent, dan ben je wel links, en vice versa. Het probleem van klimaatverandering wordt geïdeologiseerd als linkse opvatting en het probleem van moslimextremisme als rechtse opvatting. Maar waarom kan zowel klimaatverandering als moslimextremisme niet een groot probleem worden gevonden?² Kortom, de vraag moet worden gesteld of ons huidige democratische bestel van verkiezingen nog

wel aansluit bij wat de burgers willen.³

Onze verkiezingen leiden tot een diplomademocratie en niet altijd tot een vertegenwoordiging van doorsnee-Nederlanders. Volksvertegenwoordigers zijn hoger opgeleid, hebben een hoger inkomen, zijn vaker man dan vrouw en hebben over veel punten een andere opvatting dan de kiezers. Volgens politicoloog Paul Lucardie, *fellow* van het Montesquieu Instituut, is voor de afschaffing van verkiezingen dan ook veel te zeggen. Verkiezingen zijn vaak een ondervertegenwoordiging voor velen en een oververtegenwoordiging voor een selecte groep.⁴ Het Montesquieu Instituut redeneert daarmee langs dezelfde lijn als diens geestverwant Charles Montesquieu, de grondlegger van de moderne rechtsstaat. Hij en Aristoteles waren het eens dat verkiezingen horen bij “*de aard van een aristocratie*”: bestuur door de besten.⁵ Verkiezingen zijn dus nooit in het leven geroepen als ‘democratisch middel’, maar zijn juist het helpen van de elite om de macht te behouden, zo stelt Belgisch historisch filosoof David van Reybrouck.

Lottocratie

Verkiezingen werken dus niet optimaal. Maar hoe zorgen we dan voor een volksvertegenwoordiging

die weloverwogen keuzes maakt over onze toekomst? Het antwoord: lottocratie. Veel mensen doen lacherig over democratie door loting, maar een paar van dé belangrijkste politicologen en filosofen, zoals Montesquieu, Rousseau en Aristoteles, vonden dat het hoort bij de “aard van een democratie”: bestuur door de meerderheid van het volk.⁵ Het zorgt immers voor een goed afgewogen vertegenwoordiging van de burgers, waarbij de leden niet met partij-ideologische tunnelvisie beleidsproblemen te lijf gaan. Het systeem met een gelote volksvertegenwoordiging lost veel problemen op: geen onhaalbare verkiezingsbeloften die enkel gericht zijn op verkiezingswinst, geen ‘volksvertegenwoordiging’ die door lage opkomstcijfers een klein deel van het electoraat vertegenwoordigd, geen vriendjesdiensten en geen partijpolitiek of electorale spelletjes. Kortgezegd kan een lootsysteem de steeds dieper zinkende geloofwaardigheid van de politiek terugbrengen en de focus leggen op belangrijke democratische waarden zoals gelijkheid en onpartijdigheid.

Combinatie

Het overduidelijke gevaar dat wel op de loer ligt bij de invoering van loting is dat incompetenten mensen aan de macht komen. Loting is dus misschien democratischer dan verkiezingen, maar is het ook beter? Montesquieu en Rousseau waren het in ieder geval over een ding eens: “een combinatie van verkiezing en loting is gunstig voor een samenleving”⁵. Alleen door beide systemen te combineren kan incompetentie worden voorkomen. Louter loten kan immers leiden tot onkunde, en louter stemmen kan leiden tot onmacht. Alle vertegenwoordigende Kamers, Raden & Staten vervangen door gelote burgers is dus misschien ietwat radicaal. Maar het is inmiddels wel duidelijk dat we iets moeten veranderen. De cruciale vraag die rest is hoe onze democratie vorm moet krijgen.

De groeiende kritiek over het nut van de Eerste Kamer – die inmiddels door haar gepolitiseerde rol steeds meer begint te lijken op de Tweede Kamer en daarbij een dramatisch opkomstpercentage kent¹ – is misschien een mooi aangrijpingspunt om de vertegenwoordiging van burgers te verbeteren. Professor politicologie Arash Abizadeh stelt dat de meest realistische optie is om de

Eindnoten:

- ¹ zo concludeert ook het rapport Lage Drempels, Hoge Dijken van Commissie Remkes (2018)
- ² zo stelt Sander Schimmelpenninck ook in de Volkskrant in het artikel: Koppelverkoop van meningen maakt ongeloofwaardig (2020)
- ³ Den Ridder J & Dekker, P. (2015). Meer democratie, minder politiek? Een studie van de publieke opinie in Nederland. Sociaal Cultureel Planbureau: Den Haag

Tweede Kamer te behouden zoals die is en de Eerste Kamer te vervangen voor een gelote burgerraad.⁶ De Eerste Kamer wordt een volksvertegenwoordiging met 400 leden met verplichte deelname. Net als in een volksjury in Amerikaanse rechtbanken hebben deze volksvertegenwoordigers het mandaat om over het te maken besluit (lees: wetgeving) te stemmen, waarbij de Tweede Kamer nog steeds het initiatief- en amendementsrecht geniet. Dit kan leiden tot een hernieuwd parlementair tweekamerstelsel die de geloofwaardigheid in de politiek doet terugwinnen.⁷ Deze combinatie van verkiezing en loting kan ertoe leiden dat de Kamers een optimum aan democratische waarden belichamen: verantwoording door politieke actoren in de Tweede Kamer en gelijkheid tussen burgers, onpartijdigheid in het oplossen van disputen en participatie in politieke besluiten in de Eerste Kamer. Dit kan niet worden bereikt met het gebruik van slechts verkiezing of loting.

Onze democratie lijkt de richting van een aristocratie op te gaan: het bestuur door de besten en niet meer bestuur door de meerderheid. De Amerikaanse grondwet opent met de woorden *We The People*. Dus ik zou zeggen tegen de Nederlandse democratie, gedraag je daar ook naar.

- ⁴ Lucardie, P. (2012). Democratie via loting. Montesquieu Instituut: Den Haag
- ⁵ Reybrouck, van D. (2015). Tegen Verkiezingen. De Bezige Bij: Amsterdam
- ⁶ Abizadeh, A. (2020). Representation, Bicameralism, Political Equality, and Sortition: Reconstituting the Second Chamber as a Randomly Selected Assembly. *Perspectives on Politics*, 1–16.
- ⁷ Poama, A. (2019) Sort it Out! On the Use of Lotteries for Parliament Reform. Montesquieu Instituut: Den Haag